

# SOSIAALITURVAOPAS AIVOVAMMAUTUNEELLE



## **SISÄLTÖ:**

1	JOHDANTO .....	3
2	TAPATURMAVAKUUTUS .....	4
2.1	Korvaukset.....	4
2.2	Kuntoutus .....	6
2.3	Muutoksenhaku .....	6
3	LIIKENNEVAKUUTUS .....	7
3.1	Korvaukset.....	7
3.2	Kuntoutus .....	9
3.3	Muutoksenhaku .....	10
4	JULKISEN SEKTORIN PALVELUT .....	10
4.1	Kansaneläkelaitoksen palvelut .....	10
4.2	Sosiaalitoimen palvelut .....	13
4.3	Terveystieteiden palvelut .....	16
4.4	Muutoksenhaku .....	17
5	MUITA PALVELUITA .....	17
6	JÄRJESTÖJEN PALVELUT .....	19
7	MUISTETTAVAA .....	19

Teksti: Sosiaalityöntekijä Leena Marin (2008)

Vuoden 2011 painoksen ovat tarkastaneet ja korjanneet:  
Kuntoutuspäällikkö Samuli Kaarre, VKK ry  
Sosiaalityöntekijä Riitta Saksanen Käpylän kuntoutuskeskus, Synapsia

Kannen kuva: Amanda Angerla 2010

# 1 JOHDANTO

Tämän sosiaaliturvaoppaan tarkoituksena on helpottaa selviytymistäsi yhteiskuntamme laajassa sosiaaliturvajärjestelmässä. Palvelujärjestelmää on kehitetty vuosikymmenien aikana ja siitä onkin muodostunut viidakkomainen kokonaisuus. Vammautumisen jälkeen ei ole helppoa löytää kaikkia käytössäsi olevia palveluja ja toimijoita. Riippuen siitä, miten vammautuminen on tapahtunut, kuulut ensisijaisuusjärjestyksessä tapaturmavakuutuksen, liikennevakuutuksen tai julkisten palvelujen käyttäjäksi. Tämä opas on laadittu asiakkuutesi tueksi.

## **Keskeisiä käsitteitä:**

**Tapaturmavakuutuksen** piiriin kuulut, mikäli vammautuminen on tapahtunut työtä tehdessä, työmatkalla tai työnantajan asialla ollessa. Myös ammattitaudit kuuluvat tapaturmavakuutuksen piiriin. Tapaturmana korvataan myös työssä aiheutuneesta pahoinpitelystä tai muusta toisen henkilön tahallisesta teosta johtuva vamma tai sairaus. Tapaturmavakuutuslain mukaiset korvaukset ovat ensisijaisia suhteessa muihin lakisääteisiin korvauksiin.

**Liikennevakuutuksen** piiriin kuulut, mikäli vammautumisesi johtuu liikennevahingosta. Liikennevakuutuslain mukaiset korvaukset ovat ensisijaisia suhteessa muihin lakisääteisiin korvauksiin. Työmatkalla tapahtuneista onnettomuuksista maksetaan korvausta liikennevakuutuksen kautta vain, jos korvaus ylittää tapaturmavakuutuksen korvausten määrän.

**Muissa tapauksissa** kuulut yleisen palvelujärjestelmän piiriin eli käytössäsi sinulla ovat Kelan, sosiaalitoimen ja terveydenhuollon palvelut.

Jos sinulla on ollut **vapaaehtoisia henki- tai yksityistapaturmavakuutuksia**, voit sieltä kautta hakea korvauksia vakuutusehtojen mukaisesti. Yksityisvakuutuksia ei yhteen soviteta lakisääteisten vakuutusten korvausten kanssa. Kuitenkin sairaanhoitokuluja korvataan yleensä vain siltä osin, kun ne ylittävät jonkin lakisääteisen vakuutuksen korvaukset.

**Kuntoutussuunnitelmalla** tarkoitetaan julkisen terveydenhuollon hoitavalla taholla tehtyä suunnitelmaa avo- ja laituskuntoutuksesta. Suunnitelmaa tarvitaan Kelan vaikeavammaisten lääkinnällistä kuntoutusta tai **vakuutusyhtiön kuntoutusratkaisuja varten**.

**Palvelusuunnitelmalla** tarkoitetaan sosiaalitoimessa laadittua palvelujen tilannekuvausta. Palvelusuunnitelma on **lakisääteinen ja se tehdään yhdessä asiakkaan kanssa**. Palvelusuunnitelmassa on sovittu sen seuraavasta tarkistajankohdasta. Suunnitelman avulla voit itse kertoa, **mitä palveluja koet tarvitsevasi ja miten tuotettuna. Vaikka sinulle on laadittu palvelusuunnitelma, tulee palveluja hakea erikseen**.

**Haittaluokitusta** käytetään pysyvän haitan määrittelyssä tapaturma- ja liikennevahingoissa. Luokitus perustuu sosiaali- ja terveysministeriön päätöksen haittaluokituksesta, **haittaluokat 1-20**. Haittaluokan määrittely on hoitavan lääkärin tehtävänä. Neuropsykologit arvioivat neuropsykologisten oireiden haittaa.

## 2 TAPATURMAVAKUUTUS

Tapaturmavakuutuslain perusteella korvataan sairaanhoitokuluja, maksetaan päivärahaa, tapaturmaeläkettä, haittarahaa, perhe-eläkettä ja muita korvauksia, kuten haitta-, vaate- ja opaskoivalisää, korvauksia lisääntyneistä kodinhoitokustannuksista (ensimmäisen vuoden ajan) tai esinevahingoista ja hautausapua.

Laki tapaturmavakuutuslain perusteella korvattavasta kuntoutuksesta määrittelee kuntoutuksen saamisen edellytykseksi työ- ja toimintakyvyn taikka ansiomahdollisuuksien heikentymisen tai heikentymisen uhan. Kuntoutuksena korvataan kuntoutuksesta aiheutuneet kustannukset ja ansiomenetyksiä. **Kuntoutuspäätös tehdään vakuutusyhtiöissä tukeutuen hoitavan lääkärin lausuntoon.**

### 2.1 Korvaukset

**Sairaanhoitona** korvataan lääkärin antama tai määräämä tarpeellinen hoito (esim. palkkiot, tutkimuksiin liittyvät kulut, fyysikaalisen hoidon kulut), lääkkeet, hoitotarvikkeet ja sairaanhoidosta aiheutuvat matkakulut. Sairaanhoitona korvataan myös proteesit ja apuvälineet ja hoidon antamisen yhteydessä rikoiksi tulleet vaatteet ja jalkineet. Kustannusten korvaaminen edellyttää, että sairaanhoito on tarpeellista korvattavan vamman tai sairauden takia.

Ennen 1.1.2005 tapahtuneissa tapaturmissa sairaanhoitokulut korvataan pääsääntöisesti julkisen terveydenhuollon taksojen mukaisesti. **Yksityissektorin tutkimuksia ja hoitoa varten tarvitaan etukäteen pyydetty vakuutuslaitoksen maksusitoumus. Mikäli sitä ei ole, hoito korvataan julkisen terveydenhuollon taksojen mukaisesti.**

Vuodesta 2005 alkaen sairaanhoidon korvaaminen vaatii aina ennakoon pyydettyä maksusitoumusta. Julkisen terveydenhuollon palveluiden käyttäjän ei sitä itse tarvitse pyytää. Yksityisen terveydenhuollon hoitotahon kanssa voi sopia maksusitoumuksen pyytämisestä. Vakuutuslaitos voi määrätä hoitopaikan joko julkisen tai yksityisen sektorin palveluista huolimatta siitä, missä hoito on aloitettu.

**Päivärahaa** maksetaan ohimenevän työkyvyttömyyden ajalta enintään vuoden ajalta. Päivärahaa maksetaan kaikilta kalenteripäiviltä ja tapaturmapäivän jälkeisestä päivästä alkaen, **ja työkyvyttömyys kestää tapaturmapäivän lisäksi kolme peräkkäistä päivää**. Päivärahan suuruus määräytyy tapahtumaa edeltäneen neljän viikon tulojen mukaan ja sen jälkeen on 360. osa vuosityöansiosta. Veronalainen korvaus.

**Tapaturmaeläke** alkaa työkyvyttömyyden jatkuessa yli vuoden. Tapaturmaeläkkeen suuruus on täysin työkyvyttömälle työikäiselle henkilölle 85 % vuosityöansiosta ja 65 ikävuoden jälkeen 70 % vuosityöansiosta. Tapaturmaeläkettä voidaan maksaa myös osatyökyvyttömyyden perusteella. Veronalainen korvaus.

**Haittarahaa** maksetaan pysyvän yleisen haitan perusteella. Sitä maksetaan aikaisintaan vuoden kuluttua tapaturmasta. **Yleinen haitta tarkoittaa muuta vahinkoa kuin työkyvyn alentumaa, lääketieteellistä haittaa ja sen määrittäminen perustuu haittaluokitukseen**. Haittaluokat 1-10 maksetaan kertakorvauksena ja haittaluokat 11-20 joko kertakorvauksena tai jatkuvana korvauksena vakuutetun valinnan mukaisesti. **Haittarahasta ei peritä veroa**. **Perhe-eläkettä** maksetaan leskelle ja alaikäisille lapsille sekä opiskeleville alle 25-vuotiaille lapsille. Perhe-eläkkeen määrä on enintään 70 % työntekijän vuosityöansiosta. Leskeneläke on enintään 40 % ja siihen vaikuttavat myös lesken omat työ- tai eläketulot. Lapseneläkkeen määrä riippuu siihen oikeutettujen määrästä.

**Haittalisää** maksetaan, jos vahingoittunut tarvitsee toisen henkilön apua tai vamman tai sairauden hoito aiheuttaa hänelle poikkeuksellista haittaa. Veroton korvaus.

**Vaatelisää** maksetaan, jos tekojäsen tai muun apuvälineen käyttö aiheuttaa vaatteiden erityistä kulumista. Veroton korvaus.

**Opaskoiralisää** maksetaan näkövammaiselle opaskoiran käyttäjälle.

**Kodinhoitokustannuksia**, myös lasten päivähoidosta aiheutuvia välttämättömiä kustannuksia korvataan vuoden ajan tapaturmasta lukien. Korvaus on kunnallisen palvelun taksojen mukainen. Fysikaalisen hoidon aiheuttama **ansionmenetys** korvataan palkan tai muun työtulon suuruisena hoitoon ja matkoihin käytetyn ajan osalta ja enintään 30 päivältä kalenterivuodessa. **Esinevahinkona** korvataan vain ruumiinvamman aiheuttaneen tapaturman yhteydessä rikkoutuneet silmälasit, proteesit ja muut apuvälineet.

**Hautausapuna** kuolinpesälle maksetaan vuosittain vahvistettava kertakorvaus.

## 2.2 Kuntoutus

Kuntoutuksena korvataan työ- ja toimintakykyyn liittyvä lääkinnällinen kuntoutus ja työ- ja ansiokykyyn liittyvä ammatillinen kuntoutus. Lääkinnällinen kuntoutus voi olla avo- tai laitospalveluista. Ammatillisen kuntoutuksen tavoitteena on palaaminen entiseen työhön tai siirtyminen uuteen työhön, josta voi saada pääasiallisen toimeentulon vamman tai sairauden rajoitukset huomioon ottaen.

**Työ- ja toimintakykyyn** liittyvänä kuntoutuksena voidaan korvata kuntoutustarpeeseen liittyviä tutkimuksia, kuntoutusjaksoja, apuvälineitä ja sopeutumismennusta. Puhe-, kuulo- ja näkövammaiselle voidaan korvata tulkkipalveluiden kohtuulliset kustannukset. Vaikeavammaiselle henkilölle voidaan korvata myös vakinaiseen asuntoon tarvittavat apuvälineet, asunnon muutostyöt ja palveluasumisen lisäkustannuksia. Asunnon muutostyökorvaukseen on oikeus enintään kerran viidessä vuodessa, painavista syistä jo aiemmin. Sopeutumismennukseen osallistuva omainen saa korvauksen ansionmenetyksestä sekä matka- ja asumiskustannuksista. Kuntoutujalle korvataan myös kuntoutukseen osallistumisesta aiheutuvat matkakustannukset.

**Työ- ja ansiokykyyn** liittyvänä kuntoutuksena voidaan korvata kuntoutustarpeeseen liittyviä tutkimuksia, työ- ja koulutuskokeiluja, työhön valmennusta ja uudelleen koulutusta. Myös ammatilliseen kuntoutukseen liittyvät matkakustannukset, opiskeluun ja opintovälineisiin sekä apuvälineisiin liittyvät kustannukset korvataan kuntoutuskustannuksina. Elinkeinon tai ammatin harjoittamisen tukemiseksi voidaan myöntää avustus tai koroton laina työvälineiden ja työkoneiden hankkimista ja oman yrityksen perustamista tai muuttamista varten. Vaikeasti vammaiselle, joka ei pysty käyttämään julkisia kulkuneuvoja, voidaan myöntää avustus tai koroton laina kulkuneuvon hankkimiseksi työmatkoille tai korvata ylimääräiset matkakustannukset.

Kuntoutuksen ajalta yleensä maksetaan päivärahaa tai tapaturmaeläkettä. Aloite kuntoutukseen voi tulla hoitavalta taholta, vammautuneelta itseltään, työnantajalta, kuntoutusta hoitavalta taholta tai vakuutuslaitokselta. Mikäli vakuutuslaitos hylkää kuntoutusaloitteen, se tulisi lain mukaan antaa tietoja muista kuntoutusvaihtoehdoista.

## 2.3 Muutoksenhaku

Mikäli olet tyytymätön saamaasi päätökseen, ota yhteyttä vakuutuslaitokseen. Vakuutuslaitos voi tehdä itseoikaisun asiasta. Mikäli asia ei selviä, voit valittaa päätöksestä 30 vuorokauden kuluessa päätöksen tiedoksisaannista Tapaturmasioiden muutoksenhakulautakuntaan. Kirjallisessa valituksessa tulee ilmoittaa, miltä osin haluaa muutosta korvauspäätökseen. Muutoksenhakulautakunnan päätöksestä voit valittaa 30 päivän kuluessa vakuutusoikeuteen, jonka päätöksestä voi eräissä tapauksissa valittaa vielä korkeimpaan oikeuteen.

### 3 LIIKENNEVAKUUTUS

**Liikenteessä sattuneiden vahinkojen korvaaminen perustuu liikennevakuutuslakiin.** Korvauksia myönnetään sairaanhoitokustannuksista ja muita tarpeellisista kustannuksista, ansionmenetyksestä, kivusta, särystä sekä muusta tilapäisestä haitasta sekä pysyvästä haitasta. Liikennevakuutuksessa on täyden korvauksen periaate. Liikennevakuutuslain perusteella korvattavan kuntoutuksen edellytyksenä on työ- tai toimintakyvyn taikka ansiomahdollisuuksien heikentyminen tai heikentymisen uhka.

#### 3.1 Korvaukset

**Sairaanhoitokustannuksina** korvataan tarpeellisesta tutkimuksesta ja hoidosta aiheutuneet kulut, lääkkeet, lääkinnällisestä kuntoutuksesta aiheutuneet kulut ja matkakulut. Tutkimuksia ja hoitoja voidaan toteuttaa sekä julkisen sektorin että yksityisen terveydenhuollon toimipaikoissa. Maksusitoumus on haettava vakuutuslaitokselta muissa kuin vähäisiä hoitotoimenpiteitä (kuten mm. röntgentutkimus tai kipsaus) sisältäneissä tai kiireellistä hoitoa vaativissa tilanteissa. Vakuutusyhtiö voi määrätä hoitopaikan. Myös saattajan matkakulut ja mahdollinen ansionmenetyks voidaan korvata. Matkakulut korvataan pääsääntöisesti halvinta matkustustapaa käyttäen. Sairaanhoitokustannuksiksi voidaan lukea myös sopeutumisvalmennukseen osallistuvan läheisen kulut ja ansionmenetykskorvaus.

**Muut tarpeelliset kulut** korvataan, mikäli ne ovat syy-yhteydessä liikennevahingossa saatuihin vammoihin. Kuluina voidaan korvata mm. apuvälineiden hankintaa, asuntoon liittyviä apuvälineitä, laitteita ja muutostöitä sekä kodinhoitoavun käyttämisestä aiheutuneita todellisia kustannuksia. **Apuvälineinä** voidaan korvata lähinnä liikkumiseen liittyviä apuvälineitä. Vaikeasti vammautuneelle korvataan myös viestintävälineitä, kotitöistä suoriutumista tukevia kodinkoneita ja asunnon välttämättömiä muutostöitä.

**Ansionmenetystä** määriteltäessä otetaan huomioon vammautuneen työkyky, koulutus, aikaisempi toiminta, uudelleen koulutusmahdollisuudet, ikä, asumisolosuhteet ja muut näihin verrattavat seikat. Korvaus määräytyy yksilöllisen selvityksen perusteella. Jos vamma todetaan pitkän ajan päästä, korvausta voidaan määritellä myös tilastotietoja ja vertailuhenkilön tulojen perusteella. Palkkatyössä olevien osalta ansionmenetystä arvioidaan vahinkoa edeltäneiden 3-5 vuoden perusteella. Nuoren henkilön kohdalla arvioinnin perusteena on mahdollinen ura- ja palkkakehitys. Ohimenevän työkyvyttömyyden osalta ansionmenetystä arvioidaan vahinkoa edeltävien tulojen perusteella. Pysyvän työkyvyttömyyden aiheuttamaa ansionmenetystä arvioidaan työkyvyttömyysasteen ja vuosityöansion perusteella. Liikennevahinkokorvauksissa vanhuuseläkeikä pidetään 65 vuotta. Tämän jälkeen pysyvän eläkkeen määrä on 60 % vuosityöansiosta.

**Kivun ja säryn ja tilapäisen haitan** korvaukset määritellään vamman laadun, vaikeusasteen, sen edellyttämän hoidon laadun ja toipumisen kestoajan mukaan. Vamman laatu tarkoittaa vamman ilmenemismuotoa ja vaikeusaste samankaltaisten vammojen keskinäisiä eroavaisuuksia. Aivovammojen tilapäistä haittaa arvioitaessa kiinnitetään huomiota mm. tajuttomuuden syvyyteen ja keston sekä muistiaukon keston. Tilapäisen haitan kestoajan katsotaan päättyneeksi, kun vammat ovat parantuneet tai vammojen jälkitilaa voidaan pitää vakiintuneena. Tarkempia luokituksia tilapäisestä haitasta löydät liikennevahinkolautakunnan sivuilta kohdasta normit ja ohjeet.

**Pysyvän haitan** korvaus maksetaan yleensä kertakaikkisena. Jatkuvana korvaus voidaan maksaa 20.haittaluokassa, jos kyseessä on pysyvästi tajuton vammautunut tai laitoshoidossa oleva vaikean aivovamman saanut vanhus. Jatkuva korvaus on mahdollinen myös henkilölle, joka on vaikean aivovamman seurauksena pysyvästi laitoshoidossa ja jonka kommunikaatiossa ja liikuntakyvyssä on pysyviä, vaikea-asteisia rajoitteita. Liikennevahinkolautakunta vahvistaa peruskorvaukset haittaluokittain. Pysyvän haitan määrittely perustuu lääkärinlausuntoon. Pysyvän haitan korvausta voidaan korottaa vammautuneen elämänlaadun erityisen heikkenemisen perusteella.

**Kosmeettinen haitta**, mikäli liikenneonnettomuudesta tai sen hoitoon liittyen on jäänyt näkyviä, ulkonäköön vaikuttavia pysyviä jälkiä esim. arvet. Pysyvän kosmeettisen haitan korvaustaso määrittyy mm. haitan sijainnin, laajuuden, näkyvyyden mukaan. Vakuutusyhtiö arvioi haittaa mm. valokuvien ja lääkärinlausuntojen perusteella.

**Liikennevakuutuksen hoitotukea** maksetaan, jos vammautunut tarvitsee säännöllisesti toisen henkilön apua. Hoitotukea maksetaan 1.2.2003 alkaen sattuneiden vahinkojen osalta kolmen haittaluokan mukaan. Jokapäiväistä, yhtämittaista ja aikaa vievää hoitoa, apua, valvontaa tai ohjausta tarvitsevat kuuluvat I hoitotukiluokkaan. Tällöin henkilö on lähes täysin tai täysin riippuvainen toisen henkilön avusta. Mikäli avun tai ohjauksen tarve on jokapäiväistä ja säännöllistä ja riippuvuutta toisen henkilön avusta päivittäisissä toiminnoissa on jossain määrin, henkilö kuuluu II luokkaan. Joissain päivittäisissä toiminnoissa säännöllisesti tai lähes säännöllisesti apua tai ohjausta tarvitseva henkilö kuuluu III hoitotukiluokkaan.

## 3.2 Kuntoutus

Liikennevakuutuslain perusteella myönnettävän kuntoutuksen tavoitteena on edistää ja tukea kuntoutujan työhön paluuta, ehkäistä tai vähentää työ- ja toimintakykyyn vaikuttavia haittoja sekä ylläpitää ja parantaa itsenäistä suoriutumiskykyä. Vakuutusyhtiöstä voi hakea korvattavaksi lääkinällistä sekä ammatillista kuntoutusta. Vakuutus kuntoutus ry on vakuutusyhtiöiden yhteinen toimija kuntoutusasioissa, josta saa neuvoa myös oman kuntoutusasiansa käynnistämiseen.

**Ammatillinen kuntoutus** korvataan työ- ja ansiokykyyn liittyvänä kuntoutuksena korvataan kuntoutustarpeeseen liittyviä tutkimuksia, työ- ja koulutuskokeiluja, työhön valmennusta, uudelleen koulutusta ja opiskelusta ja opintovälineistä aiheutuvia kustannuksia ja kuntoutukseen liittyviä matkakustannuksia. Elinkeinoon tai ammatin harjoittamisen tukemiseksi voidaan myöntää avustusta tai korotonta lainaa työvälineiden tai oman yrityksen perustamiseen tai muuttamiseen. Myös työssä tarvittavat apuvälineet korvataan. Vaikeasti vammaiselle voidaan myöntää avustusta tai koroton laina työmatkoille tarvittavan kuluneuvon hankkimiseen tai korvata työstä tai opiskelusta johtuvat matkakustannukset.

**Lääkinällinen kuntoutus** tarve arvioidaan toiminta- ja työkykyyn liittyvänä. Kuntoutuksena korvataan kuntoutustarpeeseen liittyviä tutkimuksia, avo- ja laitospääkuntoutusta, apuvälineitä, sopeutumisvalmennusta (myös omaisen kustannukset) ja kuntoutuksesta aiheutuvia matkakustannuksia.

Kuntoutuksen ajalta yleensä maksetaan liikennevakuutuslain mukainen täysimääräinen korvaus. Aloite kuntoutukseen voi tulla hoitavalta taholta, vammautuneelta itseltään, työnantajalta, kuntoutusta hoitavalta taholta tai vakuutuslaitokselta. Mikäli vakuutuslaitos hylkää kuntoutusaloitteen, sen tulisi lain mukaan antaa tietoja muista kuntoutusvaihtoehdoista.

Vaikeasti näkö-, kuulo- tai puhevammaiselle voidaan korvata tulkkipalveluista aiheutuvia kustannuksia.

Vaikeasti vammaiselle voidaan korvata asuntoon kuuluvista apuvälineistä, kodin laitteista ja asunnon muutostöistä aiheutuvat kohtuulliset kustannukset. Muutostöitä korvataan enintään kerran viidessä vuodessa, jollei ole painavia syitä aikaisempiin muutoksiin. Vaikeasti vammaiselle voidaan korvata myös palveluasumisesta aiheutuvia lisäkustannuksia.

### 3.3 Muutoksenhaku

Mikäli olet tyytymätön vakuutusyhtiön antamaan päätökseen, ota ensin yhteys päätöksen tehneeseen vahinkokäsittelijän. Hän voi oikaista itse päätöksen. Mikäli asia ei selviä, voit tämän jälkeen pyytää lausuntoa Liikennevahinkolautakunnalta 90 päivän kuluessa vakuutuslaitoksen päätöspäivämäärästä. Myöhästynyttä lausuntopyyntöä ei käsitellä. Käsitely lautakunnassa on maksuton. Korvausasian voit viedä myös käräjäoikeuden käsiteltäväksi kolmen vuoden kuluessa.

Mikäli olet tyytymätön vakuutuslaitoksen antamaan kuntoutuspäätökseen, voit hakea muutosta päätökseen 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista vakuutusosoikeudelta. Valituksen tulee olla kirjallinen.

## 4 JULKISEN SEKTORIN PALVELUT

Keskeisiä sairastumisen tai vammautumisen jälkeen tarvittavia julkisen sektorin toimijoita ovat Kela, sosiaalitoimi, terveydenhuolto sekä työeläkelaitokset. Sosiaalitoimessa vammaispalvelulain mukaiset palvelut ovat toissijaisia esim. sosiaalihuoltolain mukaisiin palveluihin nähden. Julkisen sektorin palvelut ovat toissijaisia liikennevakuutuslain ja tapaturmavakuutuslain korvauksiin nähden. Julkisen sektorin palveluista tässä sosiaaliturvaoppaassa käydään läpi Kelan, sosiaalitoimen, terveydenhuollon sekä muiden palvelutuottajien palveluja, jotka oleellisesti liittyvät sairastumiseen tai vammautumiseen.

### 4.1 Kansaneläkelaitoksen palvelut

Sairausvakuutuslain mukaan Kansaneläkelaitos (Kela) korvaa osan lääkärin-palkkioista, lääkärin määräämästä tutkimuksesta ja hoidosta, lääkkeistä, matkakustannuksista ja hammashuollosta sekä maksaa sairauspäivärahaa. Kela hoitaa myös kansaneläkelakiin, vammaisetuslakiin ja kuntoutuslakiin liittyvät palvelut.

**Lääkärin palkkioista ja tutkimuksista ja hoidoista** Kelan toimisto suorittaa Kelan taksojen mukaisista kustannuksista lasketun korvauksen. Lääkärin palkkioissa korvaus on 60% Kelan taksojen mukaisista palkkioista. Tutkimuksissa ja hoidoissa korvaus on 75 % omavastuun ylittävältä osuudelta lääkärin samalla kertaa määräämistä tutkimuksista tai hoidoista. Omavastuu osuus on 13,46 €/kerta.

Julkisen terveydenhuollon kustannuksia Kela ei korvaa.

**Lääkekorvausta** voi hakea lääkärin sairaudenhoitoon määräämistä lääkekustannuksista. Kelan suorittamat korvaukset jakautuvat perus- ja erityiskorvattaviin lääkkeisiin. Peruskorvaus lääkkeistä on 42 %. Kerralla korvataan enintään kolmen kuukauden hoitoa vastaava määrä samaa lääkettä. Erityiskorvattavuus määrittyy lääkärin Kelalle laatiman B-lausunnon perusteella, jossa määritellään sairauden pitkäaikaisuus ja vaikeustaso. Alempi erityiskorvaus on 72 % ja se myönnetään vaikean ja pitkäaikaisen sairauden hoidossa tarvittavaan lääkkeeseen. Ylempi erityiskorvaus on 100% lääkekohtaisen omavastuun (3 €) ylittävältä osalta. Vuosittaisen kattosumman (675,39 € v. 2011) jälkeen peritään asiakkaalta vain lääkekohtaista omavastuuta.

**Matkakustannukset** korvataan pääsääntöisesti halvimman kulkuneuvon mukaan. Yhdensuuntaisen matkan (9,25 € v. 2011) ja vuosittaisen omavastuun (157,25 € v. 2011) täyttymisen jälkeen Kela korvaa matkakustannukset kokonaisuudessaan. Vuosittaiseen omavastuuseen lasketaan myös omavastuun alittavat matkakustannukset. Oman auton käytöstä korvataan 20 snt/km. Erityiskulkuneuvon käyttäminen vaatii terveydenhuollosta laaditun todistuksen. Haku-aika on kuusi kuukautta takautuvasti.

**Hammashuoltona** korvataan tutkimus, ehkäisevä hoito ja suun alueen sairauden ja hammassairauden hoito. Korvaus on 60 % Kelan taksojen mukaisista kustannuksista. Käytännössä korvaus 35-40 % yksityislääkäreiden taksoista. Proteettinen hoito korvataan vain rintamaveteraaneille. Oikomishoito ja hammasimplantit eivät ole korvattavia. Myös hammashuoltoon liittyvät matkat korvataan. Terveyskeskuksessa toteutettua hammashuoltoa Kela ei korvaa.

**Sairauspäivärahaan** on oikeutettu 16-67 vuotiaat henkilöt. Omavastuu-aika on sairastumispäivä ja 9 arkipäivää, paitsi YEL-vakuutetulla yrittäjällä sairastumispäivä ja 4 arkipäivää. Päivärahaa maksetaan 300 arkipäivältä. Sairauspäivärahan suuruus lasketaan viimeksi vahvistetun verotuksen mukaisista tuloista. Mikäli hakijan tulot ovat kuitenkin kasvaneet edellisestä verotetusta vuosiansiosta vähintään 20 %, voi päivärahaa hakea niiden perusteella. Kun sairauspäivärahaa on maksettu 60 päivää, Kelan tulee selvittää saajan kuntoutustarve. Kun 150 päivää on maksettu, Kelan tulee tehdä kuntoutusmahdollisuuksien kartoitus tai eläketiedottaminen.

**Osasairauspäivärahaan** on oikeus vähintään 60 sairauspäivärahapäivää yhtäjaksoisesti kestäneen sairauden jälkeen. Tällöin on mahdollisuus palata omaan työhön osa-aikaisesti ja saada palkan lisäksi osasairauspäivärahana puolet sairauspäivärahan määrästä. Osa-aikaisesta työhön paluusta on sovittava etukäteen työnantajan kanssa. Osasairauspäivärahaa maksetaan enintään 72 arkipäivältä.

Mikäli työkyvyttömyys jatkuu sairauspäivärahoikeuden täytyttyä, on mahdollista hakea työkyvyttömyyseläkettä tai kuntoutustukea Kelasta ja/tai työeläkelaitoksesta.

**Kansaneläke** on peruseläke henkilölle, joka iän tai sairauden vuoksi ei ole ansiotyössä. Kansaneläkkeen suuruus määrittyy suhteessa muihin eläketuloihin. Vuonna 2011 yksin asuvan täysi kansaneläke on 586,56 €/kk. Tuloraja, jolloin kansaneläkettä ei jää yhtään maksettavaksi on 1212,21 €/kk. Parisuhteessa elävän henkilön täysi kansaneläke on 502,19 €/kk. Tuloraja, jolloin kansaneläkettä ei jää maksettavaksi on 1079,71 €/kk.

Takuueläke korottaa vähimmäiseläkkeen 687,74 /kk. Tähän vaikuttavat kaikki muut maksussa olevat eläkemuodot. Takuueläke tulee hakea erikseen Kelasta.

**Työkyvyttömyyseläke** määräytyy henkilön koko työuran perusteella. Henkilö, jolle ei ole kertynyt työeläkeoikeutta saa kokonaisuudessaan työkyvyttömyyseläkkeen Kelasta, muutoin eläke tulee työeläkelaitoksesta tai vakuutusyhtiöstä. Työkyvyttömyyseläkkeen käsittely työeläkelaitoksessa edellyttää oman hakemuksen sekä lääkärin B-lausunnon, jossa arvio työkyvyn alenemasta. Työkyvyttömyyseläke voidaan myöntää täytenä tai osatyökyvyttömyyseläkkeenä.

**Kuntoutustuki** on määräaikainen työkyvyttömyyden perusteella maksettava eläke, joka on samansuuruinen kuin työkyvyttömyyseläke. Yleensä kuntoutustukiaikaan liittyy kuntoutussuunnitelman mukaisia kuntouttavia toimenpiteitä.

**Eläkettä saavan hoitotuki** maksetaan 65 vuotta täyttäneelle tai alle 65-vuotiaalle, joka on työkyvyttömyyseläkkeellä, kuntoutustuella tai yksilöllisellä varhaiseläkkeellä. Tuen saaminen edellyttää toimintakyvyn alenemista vähintään vuoden ajalla.

Hoitotuen määrä perustuu avun, ohjauksen ja valvonnan tarpeen sekä erityiskustannusten määrään. Tuki on kolmiportainen: **perushoitotuki** (57,55€/kk, 2011) edellyttää säännöllistä toisen henkilön avun tarvetta henkilökohtaisissa toiminnoissa, kodinhoitotyössä ja asioinneissa, **korotettu hoitotuki** (143,27€/kk, 2011) jokapäiväistä, aikaa vievää toisen henkilön avun tarvetta monissa henkilökohtaisissa toiminnoissa ja ylin hoitotuki (302,95 €/kk, 2011) yhtämittaista hoidon tai valvonnan tarvetta ympäri vuorokauden. Eläkettä saavan hoitotuki on verotonta tuloa. Hakemuksen liitteeksi tarvitaan lääkärin C-todistus ja tukea voidaan maksaa kuusi kuukautta takautuvasti.

**16 vuotta täyttäneen vammaistuki** edellyttää toimintakyvyn alenemista vähintään vuoden ajalta mutta sitä voidaan maksaa sairauspäivärahan ohella myös työssä tai opiskelun aikana, mikäli myöntämiskriteerit muutoin täyttyvät. Vammaistuki on kolmiportainen: **perusvammaistuki** (85,93 €/kk, 2011) edellyttää, että sairaus tai vamma aiheuttaa olennaista haittaa sekä jatkuvia erityiskustannuksia vammaistuen verran, **korotettu vammaistuki** (200,51 €/kk, 2011) edellyttää huomattavaa haittaa tai huomattavia sairauksia tai vammasta aiheutuvia erityiskustannuksia vähintään korotetun vammaistuen verran ja **ylin vammaistuki** (388,80 €/kk) edellyttää runsasta, jokapäiväistä, aikaa vievää toisen henkilön apua henkilökohtaisissa toiminnoissa tai erityiskustannuksia.

Tukea voidaan maksaa 6 kuukautta takautuvasti ja hakemuksen liitteeksi tarvitaan lääkärin C-todistus.

**Kuntoutuksena** voidaan kustantaa ammatillista, lääkinnällistä tai harkinnanvaraista kuntoutusta. Kuntoutus edellyttää aina erillisen hakemuksen sekä julkisessa terveydenhuollossa laaditun kuntoutussuunnitelman.

**Ammatillisen kuntoutuksen tavoitteena** on tukea henkilöä siirtymään työelämään tai jatkamaan työelämässä. Ammatillisen kuntoutuksen rahoittajina ovat yksilöllisen työhistoriaan tai vammautumistapahtumaan mukaan Kela, työeläkelaitos, vakuutusyhtiöt tai työvoimahallinto. Toimintamuotoina ovat työkykyyn liittyvät tutkimukset, työkokeilut ja työhönvalmennus, uudelleen koulutus tai ammattiin tähtäävän opiskelun tukeminen. Myös elinkeinotuen myöntäminen yritystoimintaan on mahdollista. Kuntoutuja voi hakea myös matkakustannusten korvausta sekä opiskeluun liittyen vaikeavammaisille kuntoutujille apuvälineitä

**Vaikeavammaisten lääkinnällistä kuntoutusta** Kela myöntää alle 65-vuotiaalle kuntoutujalle joka saa 16 vuotta täyttäneen vammaistukea tai eläkettä saavan hoitotukea korotettuna tai ylimpänä tukena. Kuntoutuspäätös perustuu erilliseen hakemukseen ja 1-3 vuodeksi laadittuun kuntoutussuunnitelmaan, jossa hoitava taho on määritellyt avokuntoutuksen muodot ja laitospäätöksen tarpeen. Avokuntoutuksena voidaan kustantaa mm. fysioterapiaa, puheterapiaa, toimintaterapiaa, neuropsykologista kuntoutusta, psykoterapiaa ja ratsastusterapiaa. Yksilöllisten laitospäätösten kesto voi olla 14-28 vrk.

**Harkinnanvaraista kuntoutusta** voivat hakea Kelasta myös alimpien vammaistukien saajat ja yli 65-vuotiaat. Yleensä vammaisjärjestöjen kursseilla on osa kuntoutuspaikoista varattu harkinnanvaraiseen kuntoutukseen.

**Kuntoutusraha** korvaa kuntoutukseen osallistumisajalta ansionmenetystä ja se on sairauspäivärahan suuruinen.

## 4.2 Sosiaalitoimen palvelut

Sosiaalitoimen palvelut perustuvat sosiaalihuoltolakiin ja/tai vammaispalvelulakiin sekä lakiin omaishoidon tuesta. Palvelut perustuvat hakijan yksilöllisiin tilanteisiin sekä vamman tai sairauden aiheuttamiin haittoihin toimintakykyyn.

**Sosiaalihuoltolain** mukaiset palvelut ovat ensisijaisia suhteessa muihin em.lakeihin. Tarkoitus on tukea eri palveluiden ja taloudellisten tukimuotojen avulla kansalaisten ja perheiden toimintakykyä ja tukea sosiaalista turvallisuutta mm. sosiaalityön keinoin.

**Kotiin annettava palvelu** sisältää kodinhoitajan työn ja tukipalvelut, kuten ateria-, kylvytys- ja vaatehuoltopalvelun ja turvapuhelimen. Säännöllisestä kotipalvelusta maksetaan perheen tulojen mukainen kuukausimaksu. Tilapäisavusta kunnissa on tunti- tai käyntikertamaksut. Kotipalvelua voidaan järjestää myös myöntämällä palveluseleitä, joilla on mahdollisuus hankkia tarvittavaa palvelua yksityisiltä palveluntuottajilta. Kuljetuspalvelu tukee liikunta-rajotteisten henkilöiden liikkumista kodin ulkopuolella.

**Toimeentulotuki** on viimesijainen toimeentulon lähde. Laskelma perustuu nettotulojen (ei Kelan vammaisetuksia) ja hyväksyttävien menojen erotukseen. Menoksi hyväksytään perusosan lisäksi mm. asumiskustannuksia, kotipalvelumaksut ja suuret sairauskulut.

**Omaishoidon tuen palkkio** on veronalaista tuloa hoitajalle, joka kartuttaa työeläkettä. Palkkion taso määräytyy hoidettavan avun tarpeen perusteella. Omaishoitajalla on oikeus kolmeen palkalliseen vapaapäivään kuukaudessa, mikäli hoitaja on kiinteästi sidottu hoitotyöhön. Tuen myöntämisen yhteydessä tehdään omaishoitajasopimus ja laaditaan hoito- ja palvelusuunnitelma. Omaishoidon tuki on edelleen määrärahasidonnainen palvelu, jonka myöntäminen perustuu kunnan harkintaan.

**Sosiaaliasiamiestoiminta** on määritelty laissa sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista. Sosiaaliasiamies neuvoo ja opastaa sosiaalipalveluihin liittyen ja avustaa muistutuksen tekemisessä, mikäli koet tullee huonosti kohdelluksi palveluja hakiessasi.

**Vammaispalvelulain** tavoitteena on edistää vammaisten henkilöiden tasa-arvoa ja mahdollisuuksia yhdenvertaiseen elämään muiden kansalaisten kanssa sekä lisätä yksilöllisiä osallistumis- ja toimintamahdollisuuksia elinympäristössään. Palveluista on aina tehtävä palvelusuunnitelma, jossa näkyy asiakkaan palveluiden tarve. Palvelusuunnitelma ei ole hakemus, vaan tarvittavista hakemuksista pitää tehdä asianmukaiset hakemukset erikseen. Suunnitelma tarkistetaan säännöllisesti.

Vammaispalvelulain palvelut ja tukitoimet jakautuvat erityisen järjestämismallisuuden piiriin kuuluviksi ja määrärahasidonnaisiin.

**Erityisen järjestämismallisuuden piiriin** kuuluvat vaikeavammaisille henkilöille myönnettävät kuljetuspalvelut, asunnon muutostyöt, palveluasuminen, asuntoon kuuluvat välineet ja laitteet, henkilökohtainen apu ja päivätoiminta.

**Kuljetuspalveluihin** on oikeutettu henkilö, jolla on erityisiä vaikeuksia liikkumisessa ja joka ei vammansa tai sairautensa vuoksi voi käyttää julkisia joukkoliikennevälineitä ilman kohtuuttoman suuria vaikeuksia. Palveluina myönnetään vähintään 18 yhdensuuntaista matkaa kuukaudessa vapaa-ajan ja asiointimatkoille oman tai lähikuntien alueella. Omavastuu matkoista on julkisen liikenteen mukainen. Lisäksi on mahdollisuus hakea saattajapalvelua, ellei taksinkuljettajan apu ole riittävää.

**Asunnon muutostöinä** korvataan vakituiseen asuntoon tehtävien töiden kohtuulliset kustannukset, jos hakija vammansa tai sairautensa johdosta välttämättä tarvitsee näitä muutoksia suoriutuakseen tavanomaisista elämäntoiminnoista. Muutostöinä tehdään mm. ovien levennykset, luiskat, pesutilojen muutostyöt, keittiökalusteiden muutostyöt, pihan laatoitustyö pyörätuolilla liikkumista varten jne.

Asuntoon kuuluvat välineitä tai laitteita ovat mm. kattonostimet, turvahälytysjärjestelmät tai ympäristönhallintalaitteet.

**Palveluasuminen** voidaan myöntää joko palvelutaloon tai vaikeavammaisen henkilön omaan kotiin. Vaikeavammaisena pidetään palveluasumista järjestetäessä henkilöä, joka vammansa tai sairautensa vuoksi tarvitsee toisen henkilön apua päivittäisistä toiminnoista suoriutumisessa jatkuvaluonteisesti, vuorokauden eri aikoina tai muutoin erityisen runsaasti. Tarvittava apu voi tulla kotipalvelulta, henkilökohtaisena apuna ja/tai omaishoitona.

**Henkilökohtainen apu** voidaan järjestää kolmella eri tavalla: työnantajan mallin mukaisesti, jolloin vammaisen henkilö palkkaa itselleen henkilökohtaisen avustajan tai työnjohdollisen mallin mukaisesti palvelusetelin turvin tai os-topalveluna.

Vamman tai pitkäaikaissairauden aiheuttaman haitan perusteella tulee määriteltäväksi henkilökohtaisen avun tuntimäärät. Vammaispalvelulaki mahdollistaa kotiin, työhön tai opiskeluun tarvittavan avun ohella henkilökohtaisen avun myös kodin ulkopuolisiin toimintoihin, kuten harrastustoiminta, yhteiskunnallinen osallistuminen tai sosiaalisen vuorovaikutuksen ylläpito. Näitä varten henkilökohtaista apua voi saada 30 tuntia kuukaudessa.

**Vaikeavammaisten päivätoimintaa** tulee kunnan järjestää työikäiselle henkilölle, jonka toimeentulo pääosin perustuu sairauden tai työkyvyttömyyden perusteella myönnettäviin etuuksiin ja jolla on erittäin vaikea toimintarajoite. Päivätoiminnasta aiheutuvat ruokailu- ja matkakulut henkilö maksaa itse.

**Määrärahasidonnaisiin palveluihin** kuuluvat vammaiselle henkilölle myönnettävät taloudellinen tuki välinehankintoihin, ylimääräiset ravinto- ja vaatekustannukset, erityisravintokustannukset sekä sopeutumisvalmennus ja kuntoutusohjaus.

**Päivittäisistä toiminnoista suoriutumisessa tarvittaviin välineisiin, koneisiin ja laitteisiin** voidaan myöntää taloudellista tukea 50 % hankintakustannuksista. Tukea voidaan myöntää esim. kodinkoneiden, tekstipuhelimien, tietokoneiden, autojen ja muiden liikkumisvälineiden hankintaan. Autoon tehtävien muutostöiden (käsihallintalaitteet, kääntyvät penkit, ohjaustehostin jne.) kustannukset korvataan kuitenkin kokonaan.

**Ylimääräiset vaatetus- ja ravintokustannukset** korvataan tavanomaisten kustannusten ylittävältä osalta.

**Sopeutumisvalmennukseen** kunta voi myöntää maksusitoumuksen.

**Kuntoutusohjauksella** tarkoitetaan vammaisen henkilön sosiaalisen toimintakyvyn ja kuntoutusedellytysten tukemista ja parantamista.

### 4.3 Terveydenhuollon palvelut

Kuntien terveydenhuollon järjestelyt perustuvat kansanterveyslakiin, lakiin erikoissairaanhoidosta sekä terveydenhuoltolakiin.

Terveydenhuollon palvelut ovat maksullisia. Terveyskeskuksen vuosimaksun (27,40 €) lisäksi myös kotisairaanhoidon ja kuntoutuksen palvelut ovat maksullisia. Kotisairaanhoidon kautta voidaan huolehtia lääkityksen ja hoitovälineiden jakelusta ja sairaanhoidollisista toimenpiteistä. Lisäksi päiväsaarialtoiminta on terveydenhuollon palveluja.

Kuntoutuksena voidaan myöntää maksusitoumuksia kursseille ja laitospääntöön. Terveydenhuollon kuntoutusvastuulla oleville kuntoutujille myönnetään mm. avofysioterapiaa, toimintaterapiaa ja puheterapiaa. Kuntoutusohjaus, apuvälineet, apuvälineiden huolto ja lainaustoiminta kuuluvat terveydenhuollon toimialaan.

Sairaalan poliklinikkamaksu on 27,40 € ja vuodeosastohoito maksaa 32,50 €. Yli kolme kuukautta kestävässä laitoshoidossa olevalta peritään maksukyvyn mukaan määräytyvä maksu, joka voi olla enintään 85 % netto kuukaosituloista. Henkilökohtaiseen käyttöön on jätävä vähintään 97 €. Perittävä maksu ei saa ylittää palvelun tuottamisesta aiheutuvia kustannuksia.

Julkisen terveydenhuollon palveluiden käytössä on **maksukatto** 633€/kalenteri vuosi 2011. Alle 18-vuotiaiden terveydenhuoltokulut voi yhdistää aikuisen maksukattoon. Seuranta on vielä toistaiseksi tehtävä itse. Omavastuun täyttymisen jälkeen asiakas saa vapaakortin terveydenhuollon palveluihin. Lyhytaikaisen vuodeosastohoidon vuorokausimaksu on vapaakortin haltijalle 15 €.

Potilaan oikeusturvan takaamista varten jokaisessa terveydenhuollon yksikössä on **potilasasiamies**. Potilasvakuutus korvaa terveydenhuollon ja sairaanhoidon yhteydessä potilaalle aiheutuneen henkilövahingon.

#### 4.4 Muutoksenhaku

**Kelan päätöksistä** kannattaa olla yhteydessä päätöksen tehneeseen vakuutussihteeriiin. Hän voi tehdä asiasta itseoikaisun. Mikäli asia ei selviä, voit hakea muutosta 30 päivän kuluessa Sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnalta, jonka päätöksestä voi valittaa edelleen vakuutusoikeyteen.

**Sosiaalitoimen päätöksiin** voit hakea muutosta sosiaali- tai perusturvalautakunnalta 14 vuorokauden kuluessa päätöksen tiedoksisaamisesta. Mikäli olet tyytymätön lautakunnan päätökseen vammaispuvelulain mukaisista päätöksistä, voit 30 vrk:n kuluessa tehdä muutoksenhaun hallinto-oikeuteen, jonka päätöksestä voi valittaa korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Sosiaalihuoltolakiin perustuvista päätöksistä ei ole valitusoikeyttä korkeimpaan hallinto-oikeuteen.

**Terveydenhuollon** palveluiden toteutumista valvoo Terveydenhuollon Valvira ja aluehallintovirastot.

Terveydenhuollon palveluihin tyytymättömän henkilön kannattaa keskustella tilanteestaan toimintayksion potilasasiamiehen kanssa.

## 5 MUITA PALVELUITA

### Kela

#### **Tulkkipalvelu**

Puhe-, kuulo- ja näkövammaisten henkilöiden tulkkipalvelua haetaan Kelasta. Ratkaisut hakemuksiin tehdään Kelan Vammaisten tulkkipalvelukeskuksessa. Kuulonäkövammaiset henkilöt voivat saada vähintään 360 tuntia palvelua ja muut vähintään 180 tuntia vuodessa. Ratkaisut tulkkipalvelun lisätuntien määrästä tehdään yksilöllisiin tarpeisiin perustuen.

## **Liikkuminen kodin ulkopuolella**

**Autoveronpalautusta** varten voit hakea ennakkopäätöstä Hangon tullista (autoverolaki 51§) tai tullihallitukselta (autoverolaki 50 §). Hakemuksiin tarvitaan lääkärintodistus ja vapaamuotoinen selvitys auton tarpeellisuudesta. Autoveronpalautuksen ehtona on eläkkeellä olevalla väh. 80 %:n invaliditeetti liikunta- tai näkövammasta aiheutuen. Palautuksen enimmäismäärä on 3770 € ja automaattivaihteisesta autosta 4980 €.

Työn, toimen tai opiskelun kannalta tarpeellinen ajoneuvon hankinnan yhteydessä 40 %:n pysyvä invaliditeetin alaraajan tai -raajojen puuttumisen tai toiminnan vajavuuden kannalta oikeuttaa autoveronpalautukseen, enintään 2460 €.

Tullihallitukselta haettava autoveronhuojennus on harkinnanvarainen. Hakemuksessa voi korostaa ns. sosiaalisia tekijöitä: perheen taloudellista tilannetta, vammautumisen haittaa arjessa, auton välttämättömyyttä arjen kannalta ja perhetilannetta.

**Vammaisen pysäköintilupaa** haetaan poliisiviranomaiselta. Haittaluokan on oltava vähintään 11. Hakemuksen liitteeksi tarvitaan lääkärintodistus ja kaksi valokuvaa. Lupa on henkilökohtainen ja voimassa enintään 10 vuotta. Myönnetty pysäköintilupa oikeuttaa vapautukseen ajoneuvoverosta. Maksullinen, 25 €, 2011.

Vammaisen pysäköintilupa oikeuttaa hakemaan vapautusta Trafista ajoneuvon perusverosta.

## **Verotukseen liittyviä asioita**

**Vähennyksinä verotuksessa** myönnetään veronmaksukyvyyn alentumisvähennystä, invalidivähennystä ja kotitalousvähennystä.

**Veronmaksukyvyyn alentumisvähennys** on mahdollista hakea, jos sairauskuluja perheelle on kertynyt vähintään 700 € ja samalla väh. 10% ansiotuloista. Lisäksi elatusvelvollisuus tai työttömyys voivat antaa perusteen vähennykselle. Vähennys on harkinnanvarainen.

**Invalidivähennys** myönnetään lääkärin B-lausunnon perusteella. Invaliditeettiprosentin ja pysyvän haitan on oltava vähintään 30%. Täysi työkyvyttömyyseläke oikeuttaa täysiin vähennyksiin; valtion verotuksessa 115 € (tuloverosta) ja kunnallisverotuksessa 440 € ansiotuloista.

**Kotitalousvähennyksen** saa asunnossa tehdystä kotitalous-, hoiva- ja hoitotyöstä tai asunnon kunnossapidosta tai perusparannuksesta maksetusta työkorvauksesta tai palkasta.

**Rikosvahinkolain mukaisia korvauksia** voi hakea, jos korvausta on vaadittu rikoksentehtäjältä oikeudessa. Jos rikos on jäänyt selvittämättä tai tekijää ei ole saatu kiinni, korvausta voi hakea Valtiokonttorista ilman tuomioistuimen päätöstä. Tämä edellyttää kuitenkin pääsääntöisesti, että poliisitutkinta on tehty.

Henkilövahinkona korvataan mm. sairaanhoitokuluja, ansionmenetyksiä, haittakorvauksia kivusta, särystä ja tilapäisestä haitasta, pysyvää haittaa sekä vapautteen ja seksuaalirikoksiin liittyen myös henkistä kärsimystä.

## 6 JÄRJESTÖJEN PALVELUT

Ns. kolmannen sektorin toimijat ovat laajasti ryhtyneet hoitamaan ja täydentämään sellaisia palveluita, joita julkinen sektori ei enää hoida tai hoitaa niiden liian pienin resurssein. Tämän takia kannattaa ottaa selvää oman paikkakunnan järjestöjen tuottamista palveluista. Järjestöjen kautta on mahdollista saada mm. kotipalvelua ja siivoustyötä. SPR järjestää useilla paikkakunnilla myös ystäväpalvelua. Järjestöjen toimintaan kuuluu myös päivätoiminnan ja erilaisen virkistystoiminnan toteuttaminen.

Aivovammaliitto järjestää kuntoutuksellisenä toimintana:

- sopeutumisvalmennuskursseja
- tuettua lomatoimintaa
- vertaistukitoimintaa
- lakineuvontaa

## 7 MUISTETTAVAA

Kaikkia palveluja pitää hakea kirjallisesti. Hakemisessa on hyvä kiinnittää huomiota hyviin perusteluihin ja tarkkaan oman tilanteen kuvaamiseen. Mikäli tarvitset apua hakemusten täyttämiseksi, apuhenkilöinä voivat toimia läheisten lisäksi keskussairaaloitten kuntoutusohjaajat ja sosiaalityöntekijät, terveyskeskusten sosiaalityöntekijät, kuntoutuslaitosten sosiaalityöntekijät ja vammaisjärjestön edustajat. Myös sosiaali- ja potilasasiamieheen voit olla yhteydessä. Jokaisella viranhaltijallakin on velvollisuus avustaa hakemuksen teossa. Asiantuntijalausuntoja kannattaa liittää hakemuksen liitteeksi. Hakemuksista tulee saada kirjallinen päätös perusteluineen viivytyksettä. Viranhaltijan tulisi myös antaa arvio siitä, milloin asiaksi ratkaistaan. Mikäli olet tyytymätön päätökseen, päätöksen yhteyteen on liitetty aina ohje muutoksenhausta. Muutoksenhaun tie on pitkäkestoinen; joudut varautumaan yli vuoden kestäviin prosesseihin. Usein onkin palvelujen saamisen kannalta nopeampaa tehdä uusi täydennetty hakemus.

## **Lisätietoja voit hankkia myös seuraavista nettiosoitteista:**

**www.tvl.fi** (Tapaturmavakuutuslaitosten liitto: tietoa tapaturmavakuutuksesta)

**www.tapaturmalautakunta.fi** (Tapaturma-asioiden muutoksenhakulautakunnan sivut)

**www.liikennevahinkolautakunta.fi** (Liikennevahinkolautakunnan sivut: tietoa mm. liikennevakuutuksen korvauskäytännöistä)

**www.vkk.fi** (Vakuutuskuntoutus VKK ry:n sivut: tietoa kuntoutukseen liittyen)

**www.vakuutusneuvonta.fi** (Kuluttajien vakuutustoimiston sivut: antaa tietoa ja neuvo vakuutus- ja korvauskysymyksissä. Toimiston yhteydessä toimii myös vakuutuslautakunta, joka käsittelee vapaaehtoisten vakuutusten päätöksiä ja antaa niistä suositusluontoisia lausuntoja maksuttomasti.)

**www.vakuutusvalvonta.fi** (Vakuutusvalvontaviraston sivut)

**www.oikeus.fi/vakuutusoikeus** (Vakuutusoikeuden sivut)

**www.finlex.fi** (Ajantasainen lainsäädäntö ja oikeuskäytännöt)

**www.kela.fi** (Kelan etuusohjeet, kuntoutus ja lomakkeet)

**www.trafi.fi** (Esim. autoveronpalautukseen liittyvä julkaisu: Autoilun erityisvaatimukset)

**www.vero.fi** (Verotukseen liittyvät palvelut)

**www.suomi.fi** (Kunnat ja julkisen hallinnon lomakkeet)

**www.aivovammaliitto.fi** (Liiton omat sivut)